

NU SCHIJNT DE ZON

Aan doodgaan dachten we niet van Gerda Blees

“Niemand let op de machine. De straat is warm en leeg, de zon maakt schuine lichtbanen op de huizen rechts van de gracht, gezien vanuit de richting van de binnenstad.” Het openingsverhaal ‘Zomerkroos’ uit de debuutbundel van Gerda Blees begint haast idyllisch. De auteur neemt ruimschoots de tijd om haar decor te schetsen. Ze zoomt in op hobbelige klinkeroppervlakken, scheefgezakte huizen, een dobberende eend tussen het kroos en een jongetje dat uiterst geconcentreerd een gedeukte pingpongbal probeert te herstellen. “Maar op de machine letten we niet”, herhaalt Blees en nu pas krijgt de onschuldige openingszin zijn fatale bijklank. De volgende bladzijden hopen we tegen beter weten in op een *deus ex machina*, maar die wordt ons niet gegund. Al wendt de camera zich wel van het tafereel af net voor de grijper van de machine al wat bij het hek drijft genadeloos samenperst.

Aan doodgaan dachten we niet vertrekt vanuit een duidelijk uitgangspunt: in elk verhaal dringt het noodlot zich op, vaak al vanaf de eerste regels. In ‘Naar het Oosten’ kondigt Maarten zijn nakende dood in de eerste zin aan, op de eerste pagina van ‘Vliegtuigstrepn’ zoekt Olaf een goed plekje om op de reïnsporten te liggen. De spanning in de verhalen van Blees is dan ook niet te danken aan vernuftige plotwendingen, maar wel aan een goed gekozen perspectief. Blees’ verteller durft de spotlights al eens op te zoeken. In ‘Zomerkroos’ maakt een onbepaalde wij-verteller zijn aanwezigheid kenbaar: “Het jongetje trekt onze aandacht. We weten niets van hem, behalve dat hij misschien niet zo dicht bij de waterkant zou kunnen zitten.” Door deze ingreep plaatst Blees haar lezers als het ware in een cinemazaal. We kruipen samen met de verteller in de rol van omstander en kijken “vanuit het soevereine maar ook enigszins laffe perspectief van iemand die niet oordeelt of ingrijpt maar alleen maar observeert”. Lijdzaam zien we hoe het jongetje in het water springt – zijn pingpongbal achterna – en hoe de krooshekreiniger automatisch in werking treedt. We zien de gillende vrouw op het bal-

Gerda Blees

kon, de voorbijfietsende informaticastudent. Hun machteloosheid. De afstand tussen de verteller en de scène verzacht geenszins, maar maakt de situatie des te schrijnender.

In ‘Kleine mis’ vestigt een alwetende verteller nog meer de aandacht op zichzelf. “Genade”, vraagt hij. Genade voor Solenelle, die na een solo-optreden op de middelbare school een overdosis vetafdrivende pillen nam en nu diagonaal over het toilet hangt. De verteller krijgt haast goddelijke allure en brengt zijn verhaal als een eucharistieviering, inclusief geloofsbelijdenis: “Wij geloven in Solenelle, zoals Solenelle in zichzelf geloofde, dat ze alles goed zou maken, dat ze goed genoeg zou zijn, als ze haar

gewicht definitief onder controle had.” Een boodschap van saamhorigheid wordt gedeeld onder Blee’s parochianen: “Laat het doorgegeven worden, met de heilige begeesting van iedereen die op dit moment zijn zelfgemaakte foto’s en filmpjes van Solennes laatste solo deelt met iedereen.” ‘Kleine mis’ is een kritiek op de maatschappij die het lichaam vereert, maar de gimmick loert om de hoek. Net als ‘Zomerkroos’ toont het wel aan dat Blee niet bang is om zich buiten de geijkte paden te begeven. Bij elk verhaal is er gezocht naar een adequate vertelstem, haar bundel is tegelijk haar stijlpalet.

Het laatste verhaal is een van de hoogtepunten uit de bundel. Het melancholische ‘Regen en geen regen’ bestaat uit één zin van acht pagina’s. Een vrouw blikt terug op de zomer na de verbouwingen, op hoe zij en haar man onder de zonneluifel naar de regen zaten te kijken, soms koffiedronken, soms een chocoladekoekje aten en niet aan de dood dachten:

[...] ook omdat je dingen waar je vaak aan denkt misschien wel over jezelf afroept, en ik was er helemaal niet op uit om wat voor soort dood dan ook over ons af te roepen, en ook als ik er toch weer eens een keer aan dacht dan ging het feitelijk helemaal niet over de dood, dan ging het feitelijk over de liefde [...]

De woorden stromen over de bladzijden en in de talloze herhalingen zit het ongelof van de vertelster, jaren na de gebeurtenissen, vervat.

Ook ‘Vliegtuigstrepen’ is een uitstekend verhaal, met een lichtere toets. Na een traumatische gebeurtenis vraagt Olaf zich af of hij nog wil leven. Om het antwoord te achterhalen, gaat hij dwars op de sporen liggen. Als de trein komt, zal zijn instinct hem leiden. Alleen komt de trein juist die dag niet, en het internet raadplegen om de dienstregeling te controleren, zou valsspelen zijn. “Als hij besluit te blijven leven gaat hij sowieso een klacht indienen bij de Nederlandse Spoorwegen. Een schadevergoeding of op zijn minst een serieuze

Bij elk verhaal heeft Blee gezocht naar een adequate vertelstem, haar bundel is tegelijk haar stijlpalet

excuusbrief lijkt hem op zijn plaats.” Met die ironische insteek vindt Blee aansluiting bij de korte verhalen van Annelies Verbeke.

Niet alle verhalen bereiken dat niveau. Zo tarten ‘Echt vakwerk’ en ‘Blauw, blauw’, waarin een biofysicus een baby in de vriezer steekt om zijn gehuil te dempen, de grenzen van het aannemelijke. Blee geeft bovendien te weinig inzicht in de psyche van haar personages om de lezer tegemoet te komen. Ook het tweede verhaal, ‘Naar het oosten’, komt met een ietwat ongeloofwaardige plottwist tot een einde, waardoor het geheel aan kracht inboet. In dat verhaal vertrekken drie vrienden met de auto naar Oost-Europa. Het personage Anne reikt een van de sleutels tot de bundel aan:

Nu, denkt Anne, nu, nu, nu. Later zal ze zich herinneren hoe ze nu ‘nu, nu, nu’ denkt. Dat heeft ze uit het boek dat ze probeert te lezen; dat er eigenlijk alleen dit moment is en geen eerder en geen later, dat het verleden en de toekomst alleen maar in je hoofd bestaan.

De personages koesteren hun blinde vlekken. Aan doodgaan denken ze niet, of willen ze niet denken. “Nu schiet er een lantaarnpaal voorbij, [...]. Nu, netwerken van zwarte takken in een waas van lentegroen. Nu schijnt de zon.”

LISE DELABIE

GERDA BLEES, *Aan doodgaan dachten we niet*, Podium, Amsterdam, 2017, 153 p.